

Udvalgets ordfører (Poul Hansen [Karlundborg]): Udvalget har holdt et møde siden anden behandling. Ved dette møde modtog udvalget en deputation fra det såkaldte tillidsmandsudvalg for københavnske arbejdspladser. Deputationen gav udtryk for, at den ønskede gennemført et avance- og prisstop, og for, at man ønskede regeringens oprindelige forslag gennemført. Det har tidligere vist sig, og det blev også bekræftet i udvalget, at det er der ingen mulighed for. Udvalgsforhandlingerne i går sluttede med, at et flertal, udvalgets socialdemokratiske og radikale medlemmer, indstiller de to lovforslag til vedtagelse i den form, hvori de blev vedtaget ved anden behandling, medens et mindretal, venstres og det konservative folkepartis udvalgsmedlemmer, indstiller lovforslagene til forkastelse.

Aksel Larsen: Jeg vil ikke påstå, at forslag til lov om indseende med priser, således som det nu ser ud, er fuldkommen betydningsløst; der er i det hele taget meget lidt i denne verden, der er fuldkomment. På den anden side er det af så uhyre ringe betydning, at vi ikke kan forsvare at stemme for det. Vi vil ikke ved at stemme for det være med til at give befolkningen i almindelighed og arbejderne i særdeleshed indtryk af, at nu sker der noget med hensyn til priskontrol, begrænsning af avancer o. s. v., for vi tror ikke, at der sker noget mærkbart. Derfor vil og må vi angående dette lovforslag afholde os fra at stemme.

Hvad angår forslag til lov om ændring i lov om tilsyn med monopoler og konkurrencebegrænsninger, ville vi stadigvæk have foretrukket ministerens oprindelige forslag. Det er imidlertid blevet ændret, men selv i den ændrede skikkelse kan vi se, at det har en vis betydning, og at det ikke er så svagt som det foregående lovforslag, og derfor vil vi stemme for det.

Hermed sluttede forhandlingen.

Forslag til lov om indseende med priser vedtoges med 80 stemmer mod 62; 13 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Forslag til lov om ændring i lov om tilsyn med monopoler og konkurrencebegrænsninger vedtoges med 89 stemmer mod 67.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Man gik derefter til:

Tredie behandling af forslag til lov om foranstaltninger i anledning af svangerskab m. v.

(Anden behandling findes i tidenden sp. 4455, udvalgets tillægsbetænkning i tillæg B. sp. 639).

Der var ikke stillet ændringsforslag i tillægsbetænkningen.

Udenfor tillægsbetænkningen var der stillet følgende ændringsforslag:

Af *justitsministeren:*

Til § 1.

1) Stk. 2 affattes således:

„Afbrydelse af svangerskab må i de i § 1, stk. 1, nr. 2—4, omhandlede tilfælde normalt ikke foretages efter udløbet af den 16. svangerskabsuge.“

Til § 3.

2) I stk. 3 affattes sidste punktum således:

„Bestemmelse om, hvorvidt svangerskabsafbrydelse kan foretages, træffes derefter af det i § 6 A, stk. 1, i lov nr. 119 af 15. marts 1939 om mødrehjælpsinstitutioner som ændret ved lov nr. af omhandlede samråd, bestående af 2 læger og mødrehjælpsinstitutionens leder eller en anden ved institutionen ansat person med tilsvarende uddannelse.“

Formanden: Sammen med denne sag foretages den følgende sag på dagsordenen, nemlig:

Tredie behandling af forslag til lov om ændringer i lov om mødrehjælpsinstitutioner.

(Anden behandling findes i tidenden sp. 4498, udvalgets tillægsbetænkning i tillæg B. sp. 637).

Der var ikke stillet ændringsforslag i tillægsbetænkningen.

Udenfor tillægsbetænkningen var der stillet følgende ændringsforslag:

Af *socialministeren*:

Til § 1.

I den foreslåede ny § 6 A udgår i stk. 1, 1. punktum, ordene „2 læger, hvoraf den ene såvidt muligt skal være speciallæge i psykiatri“ og erstattes af følgende: „2 læger, hvoraf såvidt muligt den ene skal være speciallæge i gynækologi eller kirurgi, om muligt en stedlig overlæge, den anden speciallæge i psykiatri“, og i stk. 3, 2. punktum, indføjes efter ordet „psykiatri“ ordene: „, den anden speciallæge i gynækologi eller kirurgi“.

Ændringsforslagene sattes først til forhandling.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Jeg skal tillade mig at anbefale de to af mig udenfor betænkningen stillede ændringsforslag.

Det første ændringsforslag betyder en ændret affattelse af § 1, stk. 2. Forslaget er en imødekommenhed overfor synspunkter fremsat fra konservativ side. Da det må antages, at de undersøgelser, som er nødvendige i de tilfælde, paragraffen omhandler, kan finde sted indenfor en frist af 16 uger, skal jeg anbefale dette ændringsforslag.

Ændringsforslag nr. 2 til § 3 skal alene tjene det formål at tydeliggøre også i denne lov sammensætningen af de samråd, der træffer beslutning om afbrydelse af svangerskabet. Det har efter mit skøn været nødvendigt også i denne lov at understrege dette, fordi der synes i offentligheden at råde nogen misforståelse med hensyn til, hos hvilke institutioner og myndigheder afgørelsen ligger. Jeg anbefaler også dette ændringsforslag.

Socialministeren (Strøm): Efter anden behandling af forslag til lov om ændringer i lov om mødrehjælpsinstitutioner har der været et møde i folketingsudvalget, hvor der blev udtalt ønske om en lovbestemmelse, hvorefter en af lægerne i samrådet skulle være speciallæge i gynækologi eller kirurgi,

om muligt en stedlig overlæge. Da det hele tiden har været tanken, at samrådene såvidt muligt skulle sammensættes med deltagelse af en sådan læge, har jeg intet fundet at indvende imod, at det kommer til stå i selve loven. Det er baggrunden for det ændringsforslag, som jeg har stillet, og som jeg anbefaler folketingets ærede medlemmer at stemme for.

Udvalgets ordfører (Nina Andersen): Udvalget holdt straks efter anden behandling et møde og afgav her tillægsbetænkninger, hvoraf det fremgår, at et flertal, bestående af socialdemokrater og radikale samt de ærede medlemmer frk. Helga Pedersen og fru Erna Sørensen, indstiller de pågældende lovforslag til uændret vedtagelse, medens mindretallet ikke kan medvirke ved lovforslagenes gennemførelse og vil begrunde sin stilling i tinget. Efter at disse betænkninger var afgivet, kom der imidlertid en henvendelse fra en række overlæger og specialister.

Formanden: Jeg gør opmærksom på, at forhandlingen kun drejer sig om ændringsforslagene.

Udvalgets ordfører (Nina Andersen): Hr. formand, dette er en begrundelse for ændringsforslagene.

Formanden: Jeg beder om, at begrundelsen for ændringsforslagene ikke går så langt, at diskussionen bliver en almindelig diskussion.

Udvalgets ordfører (Nina Andersen): Ja. Denne henvendelse forelå på folketingets bord den 14. maj, dagen efter at den var offentliggjort i pressen. Hos en del af udvalgets medlemmer var der ønske om, at man tog en forhandling med en repræsentation for underskriverne af henvendelsen. Jeg tror, at denne forhandling bl. a. har været nyttig derved, at det blev gjort klart for underskriverne, at de på et væsentligt punkt havde misopfattet det fremsatte lovforslag. Man taler om at give mødrehjælpen monopol på afgørelsen af, om der skal foretages svangerskabsafbrydelse i visse tilfælde, og om en suveræn henlæggelse af afgørelsen om det ufødte liv til en statsinstitution.

[Nina Andersen.]

Det synes at være undgået de pågældendes opmærksomhed, at det samråd, som er foreslået at skulle have den omtalte afgørelse, i og for sig ikke er mødrehjælpens samråd, men at det drejer sig om et samråd oprettet ved mødrehjælpsinstitutionen. Det må imidlertid erkendes, at affattelsen af svangerskabslovforslagets § 3, stk. 3, kan foranledige en sådan misopfattelse, når stykket ikke sammenlignes med mødrehjælpslovforslagets § 6 A, stk. 1. Endvidere synes der hos underskriverne ikke at være en klar opfattelse af, at enhver af de tre personer, som det foreslås at samrådet skal bestå af, har vetoret. Man kunne følgelig næppe tale om suveræn ret hos rådets medlemmer; det skulle da være om en suveræn ret for den enkelte til at sige nej. Og må jeg minde om betydningen af — det fremhævede jeg allerede ved første behandling — at der stilles krav om enighed i samrådet i de tilfælde, hvor der skal gives tilladelse til svangerskabsafbrydelse.

Udvalgets anmodning om en forhandling med de pågældende repræsentanter synes da også at have foranlediget et mere indgående studium af lovforslaget fra de pågældendes side, for lægerepræsentanterne udtrykte ikke overfor udvalget noget ønske om, at der ikke skulle være samråd med mødrehjælpsinstitutionen, men alene om, at den ene af de læger, som knyttedes til samrådet, skulle være den behandlende overlæge. Nu er det således, at sundhedsstyrelsen, som efter lovforslaget skal indstille til disse samråd, hele tiden har haft den opfattelse, at den anden læge — altså den, der ikke er psykiater — skulle være en gynækolog eller en kirurg.

Udvalgsflertallet er enig i den af socialministeren foreslåede ændring til mødrehjælpsloven. Ganske vist imødekommes ikke herved overlægernes ønske om, at det skulle være den behandlende overlæge, der skulle knyttes til samrådet. Der er imidlertid en række praktiske vanskeligheder forbundet med en gennemførelse af noget sådant; og den form, ændringsforslaget har fået: at den ene af lægerne skal være kirurg eller gynækolog, om muligt den stedlige overlæge, skulle da også kunne være en betryggelse for lægerne.

Jeg skal på flertallets vegne anbefale,

at man stemmer såvel for denne ændring til mødrehjælpsloven som for ændringsforslag nr. 2 til svangerskabsloven.

Endelig vil jeg gerne omtale det af justitsministeren stillede ændringsforslag til § 1, stk. 2, i svangerskabsloven, der går ud på en noget ændret ordlyd. Man er vendt tilbage til den af ministeren først foreslåede ordlyd og har ændret 20 uger som grænse for det tidspunkt, hvor svangerskabsafbrydelse må finde sted, til 16 uger. Der har hele tiden hos enkelte af udvalgets medlemmer været nogen usikkerhed overfor, hvorvidt det nu var rigtigt at udskyde tidsfristen til 20 uger. Da lægedeputationen var i udvalget, benyttede man lejligheden til at drøfte dette spørgsmål med den. Der var ikke ligefrem enighed mellem speciallægerne; opfattelserne svingede fra, at der overhovedet ikke skulle være nogen grænse, til 3 måneders grænsen. Men der var en enkelt ting, som der dog syntes at være almindelig enighed om, nemlig at 12.—13. svangerskabsuge er de mest kritiske med hensyn til svangerskabsafbrydelse. Ministeren har derfor måttet gøre det, som man altid må gøre, når man har drøftet en sag med specialister, der har forskellige opfattelser: søge at nå frem til sin egen opfattelse af, hvad der må være det rigtige, og der er altså nu stillet ændringsforslag om, at grænsen skal være 16. svangerskabsuge.

Jeg kan på udvalgets flertals vegne anbefale, at man stemmer for dette ændringsforslag.

Ellen Poulsen: Under henvisning til forretningsordenens § 7, stk. 6, henstiller jeg til den højtærede formand, at forhandlingen nu standses, og at ændringsforslagene og lovforslagene henvises til folketingsudvalget til yderligere behandling. Jeg fremsætter denne henstilling på det konservative folkepartis, Danmarks retsforbunds og venstres vegne. Som motivering for denne anmodning vil jeg gerne fremføre, at ændringsforslaget til mødrehjælpsloven først kom udvalgets medlemmer så sent i hænde, at det var udelukket at få det forelagt...

Formanden: Jeg gør opmærksom på, at forhandlingen kun drejer sig om ændringsforslagene. (*Kristen Amby:* Må jeg bede

[Formanden.]

om ordet for en kort bemærkning?). Det er det ærede medlem fru Ellen Poulsen, der har ordet. (*Kristen Amby*: Det er jeg ganske klar over, men når det ærede medlem er færdig, vil jeg gerne have ordet!). Der er stillet forslag om at afbryde forhandlingen. Det forslag kan ikke diskuteres. Hvis det ærede medlem fru Ellen Poulsen vil tale videre, må det være om ændringsforslagene.

Ellen Poulsen: Må jeg have lov at stille et spørgsmål?

Formanden: Vi kan ikke diskutere forretningsordenen her, vi forhandler om ændringsforslagene, det ærede medlem har ret til at tale om ændringsforslagene, men andet kan ikke diskuteres på dette tidspunkt. Selve lovforslaget kommer til forhandling senere, medmindre forhandlingen standses.

Ellen Poulsen: Min henvisning til forretningsordenens § 7, stk. 6, har jeg anført.

Formanden: Der er nu stillet forslag om, at lovforslagets behandling standses, og at det henvises til fornyet udvalgsbehandling. Der vil være at foretage afstemning herom. (*Kristen Amby*: Jeg har bedt om ordet til denne afgørelse om, at man ikke kan diskutere forslaget om at standse behandlingen af lovforslaget!). Der kan ikke diskuteres forretningsordenen under dette punkt. Forhandlingen drejer sig om ændringsforslagene. Der er altså stillet forslag om at standse behandlingen af lovforslaget, og andet kan der ikke ske her.

Ellen Poulsens forslag om at standse sagens behandling (se ovenfor sp. 4872) *forkastedes* med 86 stemmer mod 72.

Derefter genoptoges forhandlingen om ændringsforslagene.

Erna Sørensen: Efter at en lægedeputation har været i udvalget mellem anden og tredje behandling, og efter at den højtærede justitsminister og den højtærede socialminister har erklæret sig rede til at imødekomme de krav, som lægerne stillede,

og som vi i udvalget blev enige om at tiltræde, kan jeg på egne vegne og på en del af mit partis vegne anbefale de ændringsforslag, der her foreligger.

Ellen Poulsen: Jeg vil gerne gøre tingets medlemmer opmærksom på, at de ændringsforslag, der her er til behandling, først kom udvalgets medlemmer så sent i hænde, at det var udelukket at få dem forelagt i partigrupperne før udvalgmødet onsdag eftermiddag. Jeg gør opmærksom på, at en anmodning til udvalgets formand om fornøden frist til at få forslagene behandlet i grupperne og om fastsættelse af et nyt udvalgmøde blev afslået, og endelig vil jeg gøre opmærksom på, at man torsdag igen rettede en indtrængende henvendelse til udvalgets formand om at få afholdt et nyt udvalgmøde, men også denne anmodning blev afslået.

Jeg tror at kunne sige, at denne usædvanlige fremgangsmåde har vakt stor opmærksomhed her på Christiansborg, og der er ingen tvivl om, at den vil gøre det endnu mere ude i befolkningen. Motiveringen for, at de højtærede ministre stillede disse ændringsforslag, var, at udvalget modtog en deputation af kendte læger. Samtlige gynækologiske overlæger ved de gynækologiske afdelinger her i København med undtagelse af een, der er medlem af mødrehjælpens bestyrelse, henvendte sig til folketingsudvalget for om muligt i ellefte time at få foretaget rettelser, som de anså for forsvarlige. Jeg kunne have ønsket, at de to højtærede ministre havde været tilstede ved det møde, hvor disse læger mødte op i udvalget, og jeg kunne ydermere have ønsket, at det var en af disse overlæger, der i dette øjeblik stod her på talerstolen og talte til folketingets medlemmer. Det burde have været sådan, at tingets medlemmer, inden man traf en afgørelse i denne sag, havde hørt, hvad disse læger havde at sige. Nu ved jeg godt, at man fra forskellig side har taget meget let på denne henvendelse fra lægerne, men man har dog ikke taget lettere på den, end at de to højtærede ministre omgående fremsatte ændringsforslag. Var det da mere end rimeligt, at man havde fået disse ændringsforslag til fornyet udvalgsbehandling? Der havde jo dog vist sig helt nye synspunkter. Man har dog med nogen rimelighed

[Ellen Poulsen.]

kunnet forlange, at man fik disse ændringsforslag gennemgået grundigt og fik set på, om der ikke var andre ting af det, lægerne havde fremført, som man burde tage op igen, inden den helt endelige betænkning blev afgivet. Jeg henstiller så indtrængende, jeg kan, til folketingets medlemmer at tage dette med i deres overvejelser, når vi nu om lidt skal stemme om ændringsforslagene.

Med hensyn til det, der her er sket, nemlig den lille ændring vedrørende samrådene, vil jeg gerne gøre opmærksom på, at det havde været rimeligt, at man havde taget op til yderligere undersøgelse, om ikke disse samråd helt skulle have været skilt ud fra mødrehjælpen, og om det ikke burde være sundhedsstyrelsen, som udnævnte disse læger, i stedet for socialministeren.

Der er så mange ting her, som burde være taget op til fornyet behandling, og jeg beder folketingets medlemmer om — det er ikke for sent — at man kan få lejlighed til endnu en gang at behandle lovforslaget i udvalget.

Kirsten Gloerfelt-Tarp: Justitsministerens og socialministerens to ændringsforslag vedrørende samrådene, de organer, der har indikationsstillende myndighed, er som nævnt fremkaldt ved en henvendelse i den ellefte time fra nogle gynækologer og nogle kirurgiske overlæger. Da vi fik denne henvendelse, var jeg tilhænger af, at vi fulgte den usædvanlige fremgangsmåde at tage trediebehandlingen af dagsordenen den dag, hvortil den var fastsat, således at vi i udvalget kunne drøfte henvendelsen, selvom denne ikke for mig indeholdt nye synspunkter. Det har vi gjort. Vi har haft personligt foretræde af repræsentanter for de pågældende læger, haft samråd med de to ministre; og ministrene og et flertal, hvortil jeg hører, er derefter blevet enige om en ændret formulering, således at visse forhold klarlægges.

I anledning af de bemærkninger, det ærede medlem fru Ellen Poulsen nys fremførte, om, at man ikke havde haft fornøden tid til at tage stilling til de ændringsforslag, som ligger for os i dag, vil jeg sige, at hvis man havde haft viljen, så havde man haft tiden dertil. Det er rigtigt, at vi havde møde med depu-

tationen om tirsdagen, og umiddelbart derefter havde vi møde med de to ministre. Allerede i mødet med deputationen antydede svangerskabskommissionens formand, det ærede medlem fru Edel Saunte, en ændring af formuleringen på et område, som havde deputationens interesse. Ved samråd samme dag kom vi til enighed med ministrene om realiteten i formuleringen, og i hvert fald kunne jeg fremlægge det for mit parti den næste dag på en sådan måde, at mit parti forstod, hvad det drejede sig om, og var i stand til at tage stilling dertil, selvom de først en time efter fik det forelagt skriftligt.

Af de formuleringer, som vi nu står overfor at ændre, fremgår det for det første, at det indikationsstillende organ ikke er mødrehjælpen, men et samråd bestående af to læger og en repræsentant for mødrehjælpen. Det synes ikke tilstrækkeligt at være gået op for offentligheden, heller ikke for gynækologer og kirurger, at mødrehjælpsinstitutionen og samrådene ikke er identiske. Vedtages justitsministerens ændringsforslag nr. 2 til svangerskabslovens § 3, vil misforståelse være vanskelig. Selvfølgelig kan man altid misforstå, men navnlig på dette område.

Socialministerens ændringsforslag til mødrehjælpslovforslaget går ud på, at den ene læge i samrådet såvidt muligt skal være speciallæge i gynækologi eller kirurgi, om muligt en stedlig overlæge — dette er nyt — og den anden såvidt muligt speciallæge i psykiatri. Dette sidste er ingen ændring.

Det første, altså den nye formulering, betyder ingen realitetsændring, hvad man også vil have forstået af den højtærede socialministers nys fremsatte udtalelse. Det er den praksis, svangerskabskommissionen forudsatte fulgt, og det er den praksis, som socialministeren og sundhedsstyrelsen, der skal indstille de pågældende læger, agtede at følge. At give den behandlende overlæge en veto, således at en kvinde ikke kan få afbrydelse foretaget på et andet sygehus, hvis en overlæge har afslået det, hvad han naturligvis har ret til, kan jeg ikke gå med til, da et af formålene med ændringerne i svangerskabsloven var at søge skabt den størst mulige ensartethed i bedømmelsen af de enkelte tilfælde. En af ankerne mod den

[Kirsten Gloerfelt-Tarp.]

nuværende ordning har været uensartet- heden i praksis. Vi har tilstræbt en ordning, hvorefter den kvinde, der opfylder lovens indikationsbetingelser — og det må vel være det fundamentale — kan være sikker på at få afbrydelse foretaget, og her må hensynet til kvinden gå forud for kollegiale hensyn.

Jeg føler mig overbevist om, at lægerne, når loven er vedtaget, vil respektere den. På den anden side vil jeg gerne tilføje, at jeg fuldtud forstår kirurgernes ulyst til at foretage afbrydelse, det er ikke et behageligt arbejde.

Justitsministerens ændringsforslag, hvor- efter afbrydelse af svangerskab i de i § 1, stk. 1, nr. 2—4, omhandlede tilfælde normalt ikke må foretages efter udløbet af den 16. svangerskabsuge, medens det oprindelige lovforslag fastsatte den 20. svangerskabs- uge, hilser jeg med tilfredshed. Lægerne i deputationen var ikke enige om, hvorvidt der burde være en tidsgrænse, eller hvor en sådan burde ligge, men da liv normalt mær- kes midt i svangerskabet, og da det blev fremhævet af en af overlægerne, at det far- lige tidspunkt at foretage indgrebet på var 12. og 13. uge — den nugældende lovs grænse — må jeg mene, at 16 ugers grænsen vil være at foretrække.

Jeg skal herefter anbefale at stemme for de 3 af justitsministeren og socialministeren stillede ændringsforslag.

Petra Petersen: Ved anden behandling gav jeg udtryk for en formodning om, at det udvalg, der har behandlet svangerskabslov- forslaget, ikke, om jeg må sige det på den måde, havde givet de oplysninger i tinget, som man kan forlange, når der sidder grup- per her i salen, der ikke har repræsentanter i udvalget, og jeg forstår altså ikke det, der er sket i denne uge. I sidste øjeblik blæser man protester frem, som efter min mening kunne have været behandlet i udvalget, såfremt det hele ikke tjener andre formål, såfremt det hele ikke er komediespil. Såvidt

jeg kan se, har udvalget siddet i 14 måneder, og jeg vil tro, at der havde været tid nok til at behandle sagen nærmere.

Formanden: Jeg gør opmærksom på, at den almindelige debat må vente. Det er ændringsforslagene, der her er til behand- ling.

Petra Petersen: Undskyld, hr. formand.

For mig er det en storm i et glas vand, for såvidt jeg forstår, har det hele tiden været hensigten, at den ene af de læger, der skal tiltræde udvalget, skulle være en gynækolog, og når det er tilfældet, er det, der er sket, mig ubegribeligt.

Min gruppe kan tiltræde såvel justits- ministerens som socialministerens ændrings- forslag til de to lovforslag.

Hvad angår ændringsforslaget til svan- gerskabslovens § 1, stk. 2, har jeg tidligere sagt, at jeg personlig ikke var glad for den affattelse, paragraffen oprindeligt havde, og jeg hilser derfor med tilfredshed, at den har fået en anden ordlyd.

Jeg skal ikke sige mere i denne omgang. Jeg vil kun med formandens tilladelse til- føje, at jeg synes, det ærede medlem fru Ellen Poulsen burde tænke lidt på de mange ulykkelige kvinder, der sidder rundt om- kring i landet.

Viggo Starcke: I den ellefte time stillede de to ministre, den højtærede justitsminister og den højtærede socialminister, ændrings- forslag til de to lovforslag, vi her behandler. Det ligger, hvad angår den formelle side af disse ændringsforslag, sådan, at det i ud- valget under samrådet med ministrene blev begæret, at der blev stillet sådanne ændrings- forslag. Ændringsforslagene er altså stillet efter begæring af udvalget. De to ministre imødekom udvalgets ønske ved at stille sådanne ændringsforslag, og ændringsfor- slagene må betegnes som en lille indrøm- melse til det, der blev krævet af lægerne. Disse ændringsforslag blev tilstillet udvalget. Nu kan jeg ikke se rettere, end at når et

[Viggo Starcke.]

udvalg begærer, at der stilles ændringsforslag, og derefter får tilstillet ændringsforslag fra ministrene, må dette udvalg have en forfatningsmæssig ret til at behandle disse ændringsforslag og til at afgive en udtalelse om dem i et tillæg til betænkningen. Jeg finder, det var en stor fejl af formanden for udvalget, det ærede medlem hr. Kaj Andresen, at han nægtede udvalget denne forfatningsmæssige ret uden at være i stand til at anføre et eneste sagligt argument for, at det hastede.

Så kommer jeg til indholdet af ændringsforslagene. Det centrale ændringsforslag er det af socialministeren stillede til § 1 i lovforslaget om mødrehjælpsinstitutioner. Desto værre er dette ændringsforslag — sandsynligvis på grund af det hurtige tempo, i hvilket ændringsforslagene skulle fremsættes og jages igennem — således affattet, at ikke et eneste menneske er i stand til med 100 pct.s sikkerhed at sige, hvad der står i det. Det er uklart formuleret. Man kan med en velvillig indstilling nok forstå, hvad den højtærede ministers hensigt har været, men alene dette, at der i ændringsforslaget findes en uklarhed, som intet menneske med sikkerhed kan løse, nødvendiggjorde, at det vistes tilbage til udvalget, således at man kunne få fjernet denne uklarhed og få fremført den tanke og den hensigt, den højtærede minister har haft, på en sådan måde, at al tvivl var udelukket. Tvivlen består i, at der i ændringsforslaget står, at 2 læger, hvoraf såvidt muligt den ene skal være speciallæge i gynækologi eller kirurgi, om muligt en stedlig overlæge, den anden speciallæge i psykiatri, skal tiltræde samrådene. Herefter er der ingen tvivl om, at den ene af de to læger om muligt skal være gynækolog eller specialist i kirurgi, men derimod fremgår det ikke tydeligt, om ordene „såvidt muligt“ også går på psykiateren. Man kan ikke se, om den anden læge absolut skal være en psykiater, eller om det er hensigten, at han om muligt skal være psykiater. Jeg er overbevist om, at det er det sidste, som er den højtærede ministers mening, men når det er den højtærede ministers mening, er det naturligt at skrive ændringsforslaget således, at man kan læse meningen uden tvivl.

Nu er der det at sige, at den lægedelega-

tion, hvis henvendelse til udvalget har medført, at disse ændringsforslag blev stillet, har tilkendegivet, at den højtærede socialministers ændringsforslag er en gevinst, men jeg har bemyndigelse til her at sige fra delegationens ordfører, overlæge Kühnel, at selvom det betragtes som en gevinst, så betragtes det som en lille, mager, visse gevinst, som aldeles ikke tilfredsstillende det centrale i det, lægerne krævede, nemlig dette, at ansvaret skal ligge hos den person, der stiller diagnosen, træffer afgørelsen med hensyn til indikationen og skal udføre behandlingen. Det må være kaptajnen ombord, der har ansvaret for disse tre ting, og det er noget helt nyt, det er et brud på, hvad der tidligere er foregået indenfor lægegerningen, der her sker, hvis lægernes krav ikke imødekommes. Lægerne har sagt, at de føler skuffelse over det resultat, der er nået gennem dette ændringsforslag, at de mener, det er et ringe resultat, der er kommet ud af en så saglig aktion fra den del af befolkningen, der har den største sagkundskab på dette område.

Den højtærede justitsministers ændringsforslag til § 3 i lovforslaget om foranstaltninger i anledning af svangerskab er en konsekvens af den højtærede socialministers ændringsforslag til lovforslaget om mødrehjælpsinstitutioner, men den højtærede justitsminister har desuden stillet et ændringsforslag til § 1, som går ud på, at afbrydelse af svangerskab i de i § 1, stk. 1, nr. 2—4, omhandlede tilfælde normalt ikke må foretages efter udløbet af den 16. svangerskabsuge. Det er en ændring af meget ringe betydning. For det første drejer det sig kun om indgreb på den såkaldte etiske indikation, hvor der er tale om voldsforbrydelse, og på den eugeniske indikation, men for det andet er der det at sige, at den 16. svangerskabsuge vistnok af specialister — jeg er ikke selv specialist på dette område — betegnes som den allerfarligste periode at foretage et indgreb i, en periode af en sådan farlighed, at det vistnok kun vil være forsvarligt at gøre det med kejsersnit.

Så letsindigt behandles så alvorlige ting af et parlamentarisk udvalg, som ikke kan anføre en eneste grund til at haste sagen igennem. Det er blevet sagt, at der ikke er fremkommet noget nyt under diskussionen.

[Viggo Starcke.]

Det vil jeg på det bestemteste bestride. Der er fremkommet dette absolut nye, at der fra landets kvindelæger og kirurger er rettet en praktisk talt massiv henvendelse af den alvorligste og mest indtrængende art. Vi her i tinget er ikke ejere af dette ting, vi er dets forvaltere. Vi har en pligt til at lytte, når vælgerne kommer til os under forfatningsmæssige former, og vi har en særlig pligt til at lytte, når de mest sagkyndige kommer.

Helga Pedersen: Som det fremgik af afstemningen ved anden behandling om disse lovforslag, er jeg ikke enig med mit partis ordfører i de principielle standpunkter i denne sag, og for en sikkerheds skyld vil jeg derfor gerne meddele, hvorledes mit standpunkt er til de foreliggende ændringsforslag.

Forsåvidt det af justitsministeren stillede ændringsforslag nr. 1 til forslag til lov om foranstaltninger i anledning af svangerskab m. v. angår, ser jeg således på det, at bestemmelsen om ændring i § 1 kun vedrører et fåtal af de svangerskabsafbrydelser, der overhovedet omfattes af loven. Det drejer sig kun om de tilfælde, hvor der er begået forbrydelser, de tilfælde, hvor der er tale om afbrydelser på eugenisk indikation, og endelig undtagelsestilfældene i § 1, stk. 1, nr. 4. Ændringsforslaget i sig selv vedrører kun en meget lille gruppe af selv disse sjældne tilfælde, og denne lille gruppe indskrænkes yderligere ved ordet „normalt“. Nogen stor praktisk betydning tror jeg derfor ikke denne bestemmelse kan få, og jeg kan tiltræde dette ændringsforslag.

Forsåvidt angår spørgsmålet om, hvorledes samrådet skal være sammensat, hvilket omhandles både i den højtærede justitsministers ændringsforslag nr. 2 til forslag til lov om foranstaltninger i anledning af svangerskab m. v. og i den højtærede socialministers ændringsforslag til forslag til lov om ændringer i lov om mødrehjælpsinstitutioner, har jeg under lovforslagenes anden behandling fremhævet, at jeg principielt ser sådan på det, at jeg måske helst havde set, at afgørelserne ved loven direkte blev henlagt til lægerne, men at jeg synes, det harmonerer nok så godt med lovenes system og med praksis i det hele, at

mødrehjælpsinstitutionen, til hvilken jeg ikke nærer den mistanke, som så mange andre gør, ligesom mere skydes frem i billedet. Jeg har hele tiden tænkt mig, at det allerede tidligere foreliggende lovforslag skulle forstås på den måde, at den ene af de læger, der var tale om, naturligt måtte være en læge, der havde kendskab til den slags sager, hvilket igen ville sige, at det netop burde være en af de læger, der nu nævnes i ændringsforslaget, en speciallæge, en gynækolog eller en kirurg eller en stedlig overlæge, der har en stor praktisk indsigt i den slags sager.

Når man nu på foranledning af den lægehenvendelse, som jeg beklageligvis på grund af bortrejse ikke fik lejlighed til at høre, i udvalget har ment, at det kunne være hensigtsmæssigt at tydeliggøre lovforslagets tekst, kan jeg også tiltræde dette, og jeg agter altså, når ændringsforslagene til de foreliggende lovforslag kommer til afstemning, at stemme for disse.

Kristen Amby: Jeg er i den ejendommelige situation — som også andre af tingets medlemmer — ikke at kunne stemme for ændringsforslagene, som jeg, og vistnok også andre, erkender betyder en forbedring af lovforslagene, og dette mener jeg at have pligt til at begrunde.

Man har hørt en historisk fremstilling af, hvad der er sket, efter at udvalget, såvidt jeg erindrer den 4. maj, afgav tillægsbetænkning mellem anden og tredje behandling, nemlig at i tirsdags henvendte en del repræsentative læger, kvindelæger og kirurger, sig til udvalget. Denne henvendelse stod selvfølgelig i forbindelse med det opråb, vi havde set i bladene i dagene forud. På foranledning af denne henvendelse drøftede udvalget sammen med ministrene samme dag ændringsforslagene, og man blev enig om, at der skulle stilles nogle ændringsforslag.

Disse ændringsforslag fik jeg, der er medlem af udvalget, først dagen efter efter tingets møde her i salen. Sagen var til behandling i mit parti onsdag formiddag i det sædvanlige partimøde, og jeg var altså i den situation, at jeg i mit parti ikke kunne gøre rede for de ændringsforslag, der forelå. Vi vidste, at der var nogle, men vi havde dem ikke. Ingen, heller ikke det ærede medlem fru

[Kristen Amby.]

Erna Sørensen, havde disse ændringsforslag. Der var indkaldt til udvalgmøde samme dag kl. 14. Nu skal man ikke meddele, hvad der sker i et udvalg, men jeg finder det dog naturligt at sige, at den stilling, jeg tog i udvalget, var den simple, at det var umuligt for mig på mit partis vegne, forøvrigt også på egne vegne, at tage stilling til disse ændringsforslag, førend de havde været debatteret i et partimøde. Det syntes flertallet i udvalget overhovedet ikke at forstå. Foranlediget af, at man ikke ville vise det hensyn, lod jeg mig henrive, måske mindre velovervejet, men muligvis dog ret forståeligt, til udtalelser om, at jeg ville bruge alle forfatningsmæssige midler til at standse denne behandling, når man behandlede et stort parti eller rettere et stort mindretal i en given sag, som man har gjort her. Jeg er vidende om, at akkurat det samme var tilfældet i venstres gruppe: at man ikke havde ordlyden af de pågældende ændringer, da gruppemøderne om formiddagen blev afholdt. Man gjorde så dette i går, torsdag — altså dagen efter — at man spurgte, om man ikke kunne få sagen henvist til udvalget igen, for nu havde man drøftet den i partierne, nu havde man set på den. Nej, det kunne man heller ikke.

Man spørger uvilkårligt sig selv: Hvad er egentlig meningen? Er det meningen at gøre den forfatning, vi nu har, der ikke levner et andet ting mulighed for en tillægsbehandling, en ekstra behandling, upopulær? Er det meningen at give de kræfter, der har angrebet, angriber og vil angribe den nye forfatning, vind i sejlene? Det ved jeg godt ikke er meningen; men har man så ikke pligt til at vogte denne forfatning? Når det har været livsvigtigt at få ændringer igennem hurtigt af en eller anden grund, har mit parti og andre oppositionspartier her i tinget altid vist sig villige til at se bort fra frister og formalia. Men om disse ændringer — måske endda med forbedringer, hvad ved jeg, hvis der var tid til overvejelser — bliver vedtaget i dag, eller når vi kommer ind til de magre dagsordener, jeg ved ligger for den 6., 7. og 8. juni, kan være fuldkommen ligegyldigt, det ved alle og enhver. Jeg forstår overhovedet ikke, at man finder det rimeligt, rent bortset fra ens saglige stilling til disse ændringsforslag, at behandle et stort min-

dretal — det viste sig jo, at det var på omkring 72 medlemmer — på den måde, man her har gjort; det må virkelig give en ...

Formanden: Jeg henstiller endnu en gang, at de almindelige bemærkninger gemmes til forhandlingen om lovforslaget som helhed, og at man her kun drøfter ændringsforslagenes saglige karakter.

Kristen Amby: Jeg har ment, høje formand, at rette mig efter formandens formaninger. Dette er en begrundelse for det usædvanlige skridt, at både jeg og andre ikke kan stemme for ændringsforslagene, som vi erkender for forbedringer, fordi man har forhindret, at de kunne behandles udførligt og eventuelt drøftes i grupperne; der kunne måske stilles underændringsforslag dertil.

Det var også rimeligt, om man havde fået tid til at spørge de pågældende læger, som man altså har taget det hensyn til, at man har udarbejdet disse ændringsforslag. At de ikke er identiske med lægernes henvendelse, ved vi alle. Der står i lægernes henvendelse, at man vil henstille, at den ene af de læger, der får sæde i et samråd, bliver den behandlede overlæge. Dette er de samlede lægers standpunkt, og hvilke læger, ærede medlemmer? Det er de læger, der skal foretage de indgreb, der er tale om. Det er læger, der taler ud fra det ansvar, de føler både for, hvad de gør, og hvad de ikke gør. De siger, at der må være en nøje sammenhæng mellem indikationsstillingen — dette tåbelige fremmedord! — altså bedømmelsen af, hvorvidt det er forsvarligt og rimeligt at afbryde svangerskab eller ikke, og den, der skal udføre arbejdet, hvis bedømmelsen falder positivt ud, d. v. s. falder ud til fordel for svangerskabsafbrydelse.

Enhver vil kunne forstå det rimelige i denne hovedtanke. Denne hovedtanke har ændringsforslaget — jeg holder mig stadig til ændringsforslagene, højtærede formand — imødekommet, det nægter vi ikke — heller ikke jeg — men ikke i den form, overlægerne har anmodet om. Det er måske heller ikke helt gørligt, eller rettere, det er det ikke, fordi der kan være overlæger, som af en eller anden grund under ingen omstændigheder hverken vil sidde i samråd eller foretage det indgreb, der skal foretages, måske

[Kristen Amby.]

næppe heller tillade det foretaget på deres afdeling. Derfor er det nok naturligt, at man har ændret den ordlyd, lægerne har givet den ændring, de ønsker, men vi føler os ingenlunde sikre på, at disse ændringer er rigtige, alene af den grund, som sidst det ærede medlem hr. Viggo Starcke fremførte: at man ikke ved, om „såvidt muligt“ dækker alle tre kategorier af læger. Vi ved, at det dækker de to kategorier, og vi ved også, hvorfor det dækker kategorierne gynækologer og kirurger, men om det også dækker kategorien psykiatere, ved vi ikke. Man har formodning om, at det skal dække, men den sproglige tekst er sådan, at man med rette har rejst tvivl derom — ja, det mener vi altså. Jeg ved ikke, om alle de ærede medlemmer har læst teksten. Den tekst, det her drejer sig om, må vist læses igen, hvis man ikke kan forstå det. Den højtærede socialminister er ikke i tvivl om, hvad han mener, det er ganske ligetil; men spørgsmålet er, om andre kan få berettigede tvivl, når de læser det: „2 læger, hvoraf såvidt muligt den ene skal være speciallæge i gynækologi eller kirurgi, om muligt en stedlig overlæge, den anden speciallæge i psykiatri“. Det er vel mig, der ikke forstår juridiske spidsfindigheder eller det særlige kancellisprog, men umiddelbart må jeg finde, at ordene „såvidt muligt“ udelukkende går på de to første kategorier og ikke på den sidste.

Det er en strid om ord, men det vil i hvert fald være rimeligt at få det klaret. (*Afbrydelse*). Ja, men ikke ved, at den højtærede minister siger: *jeg* mener, det står der — men ved en tydeliggørelse i teksten. Hvad i alverden skulle det gøre, hvis der kom til at stå „og såvidt muligt en speciallæge i psykiatri“? Finder man, at det ville være en skønhedsplet på teksten? Hvorfor står det der ikke? Det er jeg berettiget til at spørge om.

Alt dette viser, ærede medlemmer, urimeligheden i, at man vil jage disse lovforslag igennem, når der ikke er nogen som helst reel baggrund derfor. Man kan med rette være irriteret både over min facon og min form, men jeg synes ikke, det skal gå ud over lovforslagenes klarhed, at man mener sig irriteret over den holdning, jeg har indtaget og givet udtryk for.

Jeg finder anledning til, højtærede formand — og denne bemærkning må jeg måske slutte med — at rejse det spørgsmål, om vor forretningsorden ikke trænger til en meget grundig ændring, når noget sådant som det, der her er sket, kan finde sted.

Aksel Møller: Min adkomst til at tage ordet ved denne lejlighed finder jeg i den omstændighed, at jeg ved anden behandling stemte for lovforslagene. De ændringsforslag, som nu er stillet, skal også jeg — og med mig flere indenfor det konservative folkeparti — ved vor afstemning tage stilling til. Disse ændringsforslag betegner i forhold til den skikkelse, hvori lovforslagene blev vedtaget ved anden behandling, et fremskridt. Jeg beklager, at det ikke er muligt for os at stemme for ændringsforslagene trods dette fremskridt.

Grunden dertil er den, at vi finder, at man ved den afgørelse, som tinget med et flertal har truffet om den videre behandling af ændringsforslagene og af lovforslaget, har bragt os i en situation, som gør, at vi må tage hele vor stilling op til fornyet overvejelse. Hvis vor stilling skulle blive den, at vi herefter ikke vil følge flertallet, ville det være ulogisk, urimeligt, om vi stemte for ændringsforslagene. Det hedder i vor forretningsorden, at på ethvert trin af en sags behandling kan man foreslå den henvist til yderligere udvalgsbehandling. Jeg minder nu om, at der venter os et nyt trin, hvor denne sag skal endeligt afgøres af det høje ting, det trin, hvor det endelige standpunkt skal tages, ved afstemningen over lovforslaget. Der er da en mulighed for, at vi, som har fulgt flertallet vedrørende lovens realitet, og som stadig føler os tiltalt af tanken om at finde en løsning på disse problemer, opretholder vor stilling. Da er det vor appel til det høje ting, at det forstår, at det, når vi nu ikke stemmer for ændringsforslagene, men undlader at stemme, er dette det første af måske flere udtryk for, at vi ikke længer ønsker at følge flertallet i salen.

Socialministeren (Strøm): Det ærede medlem hr. Viggo Starcke og det ærede medlem hr. Kristen Amby har fremsat nogle bemærkninger angående det af mig stillede ændringsforslag. De to ærede medlemmer

[Socialministeren.]

giver udtryk for, at ændringsforslaget er uklart. Jeg gør deroverfor opmærksom på, at mine jurister siger, det er klart nok. Det er klart, at både for den ene og den anden læge i samrådene gælder det, at de pågældende helst skal være speciallæger. (Afbrydelser: Ja, men den tredje!)... i henholdsvis gynækologi eller kirurgi og psykiatri; men lige så klart er det, at vi kan komme til at stå overfor tilfælde, hvor 2 sådanne eksperter ikke kan tilvejebringes, og hvor vi må klare os med andre læger. Det er derfor, lovforslaget bruger udtrykket „2 læger, hvoraf såvidt muligt ...“ o. s. v., og jeg benytter lejligheden til at understrege, at udtrykket „såvidt muligt“ går på såvel den ene som den anden speciallæge og — som jeg allerede har sagt — kun får praktisk betydning, når der ikke er mulighed for at knytte speciallæger til et samråd. Jeg forstod da også både på det ærede medlem hr. Viggo Starcke og på det ærede medlem hr. Kristen Amby, at de faktisk kom til det samme resultat, efter at de havde fremsat alle deres udtalelser.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Det, det ærede medlem hr. Viggo Starcke nu ville hævde: at den 16. svangerskabsuge var det uheldigst mulige tidspunkt, er helt nyt for mig. Det harmonerer ikke med de oplysninger, der er nedfældet i betænkningen, og det harmonerer slet ikke med, hvad de læger, der havde foretræde for udvalget — og som er speciallæger — har sagt til udvalget, efter hvad der er refereret for mig. De pegede netop på, at det er den 12.—13. uge, der, om jeg så må sige, er den kriminelle, og derfor mente de, at den bestemmelse, vi har i den gældende lov, sagligt er urigtig og forkert.

Jeg ved meget vel, at det, lægerne ønskede at opnå ved deres henvendelse, var, at det blev den behandlende overlæge, der skulle være medlem af samrådet. Jeg har i udvalget under den drøftelse, vi havde, overfor det ærede medlem hr. Viggo Starcke udførligt motiveret, hvorfor jeg ikke mente at kunne acceptere dette. Den ene begrundelse er den, at vi må have en ensartet afgørelse, og det forudsætter, at vi ikke skifter fra læge til læge. Den anden begrundelse henter jeg fra det, overlægerne selv sagde

om de interkollegiale hensyn. Hvorledes tænker de ærede medlemmer sig en situation løst, hvor den behandlende overlæge — altså overlægen på det sygehus, hvortil den pågældende kvinde naturligt må henvises — ikke vil foretage et indgreb og hans kolleger derefter erklærer: af interkollegiale grunde kan vi ikke foretage et indgreb, som en kollega har nægtet at foretage? Jeg ved, at det spørgsmål blev stillet direkte til lægerne under forhandlingerne i udvalget; jeg ved, at lægerne viste det fra sig og sagde, det var ikke deres sag. Men jeg går ud fra, at det ærede medlem må indrømme mig, at vi kan ikke legalt stille en kvinde overfor den situation, som vil opstå, hvis den behandlende overlæge nægter at medvirke.

Endelig vil jeg blot gøre følgende bemærkning. Man har villet drage vor gode vilje i denne sag i tvivl, vort ønske om at nå et resultat. Man har sagt, at vi har været afvisende, arrogante o. s. v. Heroverfor vil jeg gerne sige, at hvis jeg havde haft skygge af anledning til at tro, at fortsatte forhandlinger i udvalget kunne have ført til noget som helst resultat i retning af enighed, så er det klart, at vi havde fortsat udvalgsforhandlingerne, fordi det selvfølgelig er vigtigt på et lovgivningsområde som dette, at der står så stort et flertal som muligt bagved.

(Kort bemærkning).

Kristen Amby: Må jeg først sige til den højtærede justitsminister, at jeg for mit vedkommende ville rimeligvis, måske endda sikkert, have stemt for ændringsforslagene, hvis vi havde haft en anden situation, haft tid til at behandle dem; var jeg blevet overbevist om, at de nu engang ikke kunne ændres, ville jeg have stemt for dem ud fra overbevisningen om, at de betød en forbedring i forhold til den formulering, lovforslagene fik ved anden behandling... (Afbrydelse af *justitsministeren*)... Nej, det behøver man sāmænd ikke at spørge om, for det har jeg givet offentligt udtryk for; jeg vil blot gentage det her. Jeg har samtidig udtrykkelig sagt, at af andre grunde — fordi man ikke ville ændre svangerskabsforslagets § 1 — ville jeg have stemt imod lovforslaget som helhed; men det ville da også betyde noget, om der stod et større

[Kristen Amby.]

eller et mindre flertal bag ændringsforslagene.

Det, der har kaldt mig frem, er den højtærede socialministers ejendommelige svar på mit ganske klare spørgsmål. Jeg har nok forstået, at de to kategorier af læger, nemlig gynækolog og kirurg, er forbundet med ordet „såvidt muligt“ — „såvidt muligt“ betyder nemlig: hvis det er muligt. Jeg forstår også, at denne mulighed gælder en overlæge ekstra, nemlig den stedlige overlæge; det er kun en mulighed. Men det, jeg spurgte om — det kunne der ikke være mindste tvivl om — var dette, om ordene „såvidt muligt“ også går på den tredje kategori, nemlig psykiateren, for der kan vel også findes steder, hvor det ikke er tilfældet... (*Socialministeren* [Strøm]: Det svarede jeg på!)... Nej, det gjorde ministeren ikke. Ministeren svarede mig vedrørende de to kategorier af læger. Men hvad med den tredje kategori, psykiateren? Det fik vi intet svar på af den højtærede socialminister (*Socialministeren* [Strøm]: Jo!). Nej, vi gjorde ikke, højtærede minister. Ministeren gik bare ned, da han havde talt om de to kategorier af læger; men det var den tredje kategori, psykiateren, vi spurgte om; de to har vi ikke næret tvivl om.

Socialministeren (*Strøm*): Jeg beklager, hvis det ærede medlem ikke har hørt, hvad jeg sagde. Jeg sagde: det er klart, at af lægerne i samrådet skal den ene helst være speciallæge i gynækologi eller kirurgi, den anden helst speciallæge i psykiatri. Når det ærede medlem derfor spørger mig, om „såvidt muligt“ også går på psykiateren, er svaret ja.

Udvalgets ordfører (*Nina Andersen*): Det er vist rigtigt foreløbig kun at holde sig til ændringsforslagene.

Formanden: Det er nødvendigt!

Udvalgets ordfører (*Nina Andersen*): Nødvendigheden synes ikke at have været så overvældende tilstede, men i hvert fald for mig er det nødvendigt i denne forbindelse.

Det ærede medlem fru Ellen Poulsen hævder, at der er kommet helt nye synspunkter frem under udvalgsarbejdet i sidste

omgang. Det er vi en række medlemmer af udvalget der ikke finder. Som konsekvens deraf — sådan forstod jeg det i hvert fald — fandt det ærede medlem det rimeligt nu at tage en yderligere drøftelse om, hvorvidt samrådene skulle helt bort fra mødrehjælpen. Det spørgsmål er drøftet gentagne gange i udvalget, og der har ikke været flertal for en ændring på dette punkt. Det ærede medlem fru Ellen Poulsen fik heller ikke støtte til sit synspunkt, da vi havde lægedelegationen i udvalget.

Spørgsmålet om, hvorvidt det skal være sundhedsstyrelsen i stedet for socialministeriet, der udnævner de speciallæger, der er tale om, har man også drøftet under udvalgsarbejdet, men med den organisation, samrådene har, finder vi det rigtigst, at det er sundhedsstyrelsen, der indstiller, og socialministeren, der udnævner de pågældende læger. Der er jo — lad mig sige det i denne forbindelse — ingen tvivl om, at ingen andre end mødrehjælpen kan stille den tilstrækkelige sagkundskab til rådighed for de undersøgelser, der skal foretages i forbindelse med samrådenes arbejde, og det var, synes jeg, meget glædeligt at høre de meget smukke udtalelser, som lægedelegationen fremsatte i udvalget om mødrehjælpen arbejde.

Der har jo nu været en meget stærk debat om ordlyden i socialministerens ændringsforslag. Må jeg ikke sige, hvordan jeg læser det. Der står: „2 læger, hvoraf den ene såvidt muligt skal være speciallæge...“, og derefter, når vi springer den indskudte sætning over: „den anden...“. Det vil altså sige, at „såvidt muligt“ går på den ene og på den anden. Skulle „såvidt muligt“ ikke gå på den ene og den anden, måtte disse ord have stået et andet sted i teksten, nemlig således: „hvoraf såvidt muligt den anden skal være...“. Så var det understreget, at det kun var den ene, der „såvidt muligt“ skulle være speciallæge. Som teksten er nu, er der ingen tvivl for den, der er vant til at læse lovtækst, om, at „såvidt muligt“ går både på den ene og den anden.

Jeg skal altså fastholde min anbefaling af at stemme for alle 3 ændringsforslag.

Viggo Starcke: Da jeg ligesom de andre af mindretallets ordførere mener, at selve behandlingen af ændringsforslagene ikke kan

[Viggo Starcke.]

siges at være helt i overensstemmelse med ånden i forfatningen og forretningsordenen, vil jeg anbefale, at man undlader at stemme om ændringsforslagene, uanset om man mener, de betyder et fremskridt eller forbedring. Jeg er af den anskuelse, at man ikke kan tage ansvaret for en ansvarsløs behandling af ændringsforslagene.

Med hensyn til socialministerens forklaring, som jeg takker for, vil jeg sige, at socialministeren ved jo i sit indre, hvad det er, han har ment han ville give udtryk for; men der er andre folk, der skal læse det, og når andre folk læser det, vil den ene gruppe komme til det ene resultat og den anden gruppe komme til det andet resultat. Dette er faktum, for jeg har prøvet det eksperimentelt, og det er uheldigt, hvor det gælder en lov.

Endelig er der det, at hvor ændringsforslagene drejer sig om gynækologen og kirurgen, findes der, om jeg så må sige, hele to fortyndinger, idet der første gang står, at lægen såvidt muligt skal være gynækolog eller kirurg, og derefter „om muligt en stedlig overlæge“. Det vil sige, at for denne gruppe af lægerne er der to fortyndinger. Nu mener den højtærede socialminister, at hvor det drejer sig om den ene læge, nemlig psykiateren, skal der kun være een fortynding, hvorimod nogle mennesker læser sætningen sådan, at der overhovedet ikke skal være nogen fortynding, nogen tvivl, at det skal læses sådan, at han skal være specialist i psykiatri, og dette er at tilskrive psykiatrien en betydning, som den ikke har. Det er gynækologen og kirurgen, der har den afgørende betydning for disse forhold, og ikke psykiateren.

Jeg forstår på den højtærede justitsminister og på den højtærede socialminister, at de betragter de ændringsforslag, de har stillet, som fremskridt, som forbedringer i forhold til det, der forelå ved anden behandling — jeg går ud fra, at jeg har forstået dette rigtigt. Det vil sige, at vi her har fået konstateret, at der har kunnet ske ændringer i loven, som de højtærede ministre anser for forbedringer, efter at der blev ført en forhandling med udvalget. Efter at udvalget havde modtaget lægedelegationen, er disse fremskridt sket. Hvordan tør man så bestride, at der ville kunne finde endnu

bedre forbedringer og endnu større fremskridt sted ved den nye forhandling, som man har forhindret?

Det, at den højtærede justitsminister henviser til ensartethed, er en ganske fiktiv påstand. Det er kun de sociale og finansielle grunde, som har krav på ensartethed. De medicinske grunde kræver individuel ansvarlig behandling.

(Kort bemærkning):

Ellen Poulsen: Når det ærede medlem fru Nina Andersen så skarpt foreholder mig, at flertallet hele tiden har været enigt, og at man ikke på noget tidspunkt havde diskussion om disse ændringsforslag, vil jeg blot minde det ærede medlem om, at vedrørende det første ændringsforslag, forslaget vedrørende tidsfristen, fremsatte det ærede medlem meninger, som flertallet dog måtte tage afstand fra, idet man hævdede, at tidsfristerne kun gjaldt den etiske og eugeniske indikation, medens det ærede medlem hævdede, at tidsfristerne ville blive lagt til grund for samtlige indikationer. Jeg peger på dette, fordi det viser, at der også her er en uklarhed, som måske kunne trænge til, at man fik dette spørgsmål lidt nærmere undersøgt.

Når den højtærede justitsminister herfra så kraftigt fremhæver, at havde der været skygge af tvivl om, hvorvidt lovforslagene kunne blive yderligere forbedret, ville den højtærede minister gerne have taget mere tid til at undersøge det, vil jeg sige, at jeg tror, der kunne være sket yderligere forbedringer nu. Jeg indrømmer, at man kunne bebrejde lægerne, at de kom på så sent et tidspunkt, men det er mig ingen begrundelse for, at man nu, efter at de har været der, ikke kunne opnå yderligere forbedringer ved at tage spørgsmålet op igen.

Jeg vil stadig gøre opmærksom på, når den højtærede justitsminister overfor mig gentagne gange meget skarpt har pointeret, at der er ikke noget, der hedder social indikation, at så er det ret mærkværdigt, at man, når man skal finde ud af svangerskabsloven, straks må flytte over i mødrehjælpsloven for at finde ud af, hvordan man skal fortolke svangerskabsloven, og loven om mødrehjælpsinstitutioner hører jo under socialministeriet. Det er socialministeren,

[Ellen Poulsen.]

der skal udnævne de læger, som skal have sæde i samrådene. Var det ikke mere naturligt, at det blev sundhedsstyrelsen? Nu har man gentagne gange sagt, at udnævnelsen sker efter indstilling af sundhedsstyrelsen. Jeg vil da gerne have lov til at minde om, hvad der står i lovforslaget:

„efter indhentet udtalelse fra sundhedsstyrelsen“.

Selvom man her strides om ords betydning, er der dog en væsentlig forskel på „indhentet udtalelse“ og „indstilling“. Jeg henstiller derfor endnu en gang, at ændringsforslagene kommer til yderligere behandling.

(Kort bemærkning):

Udvalgets ordfører (Nina Andersen): Det ærede medlem fru Ellen Poulsen lagde mig i munden, at jeg skulle have sagt, at der overhovedet ikke var delte meninger om de ændringsforslag, det her drejer sig om. Jeg sagde, at forsåvidt det drejede sig om at få samrådene bort fra mødrehjælpen, og forsåvidt det drejede sig om at få sundhedsstyrelsen til at foretage udnævnelserne i stedet for socialministeren — andre ting nævnte jeg ikke — var der enighed i flertallet. Det er fuldkommen rigtigt, at om virkningen af en bestemt bestemmelse ... (Ellen Poulsen: Er det ikke et ændringsforslag?) ... Det var overhovedet ikke det, jeg talte om.

Forsåvidt angår spørgsmålet om de 16 uger eller de 20 uger, er det fuldkommen rigtigt, at der er forskellige meninger om, hvordan bestemmelsen vil komme til at virke, men dette har overhovedet ingen indflydelse på vor stilling til sagens realitet. Det er min mening.

Kirsten Gloerfelt-Tarp: Af den debat, vi har ført, har man forstået, at der har været tvivl med hensyn til fortolkningen af et af ændringsforslagene, og de, der har talt imod ændringsforslagene, har fæstet sig ved denne tvivl, men har i og for sig været enige

om det, som var meningen med ændringsforslagene.

Nu er det klart fremgået af socialministerens tale, hvorledes juristerne i ministeriet og ministeren fortolker denne bestemmelse, og der er herefter ingen uklarhed med hensyn til, hvad meningen er med bestemmelsen; det er den mening, som de, der her har talt om denne paragraf, var enige om burde være retningslinien.

Det er fra alle sider erkendt, at samtlige ændringsforslag er forbedringer; ikke desto mindre står vi i den situation — således som det nu er averteret — at en betydelig del af dem, der erkender, at disse ændringsforslag er forbedringer, af taktiske grunde eller hvad vil undlade at stemme. Jeg finder det meget, meget uheldigt udfra forfatningsmæssige synspunkter, og jeg beklager det.

Erna Sørensen: Jeg beklager, at således som sagen efterhånden har udviklet sig ved de forskellige indlæg, er en hel del af det, vi har vedtaget ved anden behandling, blevet slået i stykker. Det står for mig således, at her er der ikke tale om en politisk lov, her er der tale om gennemførelse af love, der går på tværs af alle partier, og det må derfor være en vigtig opgave, at de flest mulige stemmer for lovforslagenes gennemførelse.

Formanden: Jeg gør opmærksom på, at det fremdeles er ændringsforslagene, der er til behandling.

Erna Sørensen: Ja, det er også om ændringsforslagene, jeg taler. Det er derfor min opfattelse, at når vi skal gennemføre disse ændringsforslag, skal så mange som muligt stemme for dem. Det havde vi en god mulighed for, hvis man havde imødekommet det ønske, vi har givet udtryk for i dag, idet et meget stort mindretal har bedt om, at sagen skulle udsættes til yderligere behandling. Jeg beder den høje regering og regeringspartiet overveje generelt, om det dog ikke er bedst at få en så samfundsnyttig

[Erna Sørensen.]

og gavnlige lov som svangerskabsloven behandlet og vedtaget af stemmer udover socialdemokratiets og de radikales stemmer, og således, som det blev antydnet ved afstemningen ved anden behandling, at den bliver vedtaget med stemmer, der går ind i de konservatives og venstres rækker.

(Kort bemærkning).

Viggo Starcke: Det er med nogen undren, jeg hørte det ærede medlem fru Kirsten Gloerfelt-Tarp udtale, at der var medlemmer i denne sal, som „af taktiske grunde eller hvad“ ville undlade at stemme. Efter at det nu under hele denne forhandling er blevet forklaret det ærede medlem, at det skyldes den behandling, som det ærede medlem selv har været med til at gennemføre, en behandling, som strider mod forfatningens ånd, en behandling, som strider imod forretningsordenens ånd og måske dens bogstav, når man diskuterer hele den famøse formulering, den højtærede socialminister, hvis gode og velvillige intentioner jeg fuldt ud anerkender, har givet sit ændringsforslag, så synes jeg, man må indrømme, at denne sag ikke er færdigbehandlet. Man forsøger at gennemtrumfe en afgørelse på et tidspunkt, hvor sagen ikke er færdigbehandlet, og jeg vil gerne have, at den højtærede socialminister indrømmer, at det ville være fordelagtigt at få en afklaring af hans eget ændringsforslag.

(Kort bemærkning).

Udvalgets ordfører (Nina Andersen): Om ændringsforslagene og deres behandling vil jeg gerne sige, at efter min opfattelse er ændringsforslagene blevet behandlet i udvalget. Der har efter min mening også været tilstrækkelig tid til, at de kunne have været behandlet i grupperne, hvis der havde været vilje dertil.

Om ordlyden af visse af ændringsforslagene må jeg sige, at allerede under behandlingerne i svangerskabskommissionen havde samrådenes sammensætning fået den ordlyd, der nu er foreslået, så det har på et tidligt tidspunkt været vel gennemarbejdet. Jeg har den opfattelse, at al den tale om, at behandlingerne her er i uoverens-

stemmelse med forfatningens ånd og bogstav, har en intim forbindelse med den sympati eller antipati, man nærer med hensyn til lovforslagenes gennemførelse i det hele.

(Kort bemærkning).

Kirsten Gloerfelt-Tarp: Det ærede medlem hr. Viggo Starckes udtalelse om, at der ikke har været den fornødne tid til at forhandle, vil jeg bestride. Der er næppe noget lovforslag, der er blevet så gennearbejdet som svangerskabslovforslaget. Der har været tid nok, men det er viljen, det kommer an på. Når det ærede medlem hr. Viggo Starcke anfører forpligtelserne overfor forfatningens ånd, vil jeg gerne have lov til at sige, at forfatningen medfører også forpligtelser for de ærede medlemmer til ikke at sabotere dens ånd.

(Kort bemærkning).

Kristen Amby: Jeg tror, jeg har lov til at sige til den ærede sidste taler og til tinget, at den opposition, som hun taler om i denne sammenhæng, føler sig i høj grad forpligtet af forfatningens ånd og bogstav og har ingen lyst til at sabotere forfatningen. . . Jo, højtærede formand, det har man lov til at svare igen på.

Formanden: Jeg har ikke afbrudt det ærede medlem.

Kristen Amby: Jeg syntes, det begyndte at trække op til det. Med hensyn til, om der har været givet tid, er det jo ikke nok, at det ærede medlem fru Nina Andersen og det ærede medlem fru Kirsten Gloerfelt-Tarp mener, at der har været tid nok. Jeg har givet en sagsfremstilling, som der ikke er rokket noget som helst ved. Tirsdag: lægerne i udvalget. Tirsdag eftermiddag: forhandlinger i udvalget. Onsdag forelå for os ændringsforslag kl. 13³⁰, efter at mødet var begyndt her i salen. Vi havde haft sagen for om formiddagen i vor gruppe, men uden at have ændringsforslagene som grundlag. Jeg sagde i udvalget: det er umuligt for mig, for os, at tage stilling til ændringsforslagene, for vi har ikke drøftet disse ændringer i gruppen. Det kunne vi gøre senere, og det gjorde vi dagen efter om morgenen —

[Kristen Amby.]

det var i går. Foranlediget af denne drøftelse bad jeg om at få udvalget indkaldt igen: nej.

Det er det, der foreligger. Så er det et subjektivt spørgsmål, om der har været tid nok. Ærligt og redeligt, hvis man ikke var så forudindtaget imod det ene eller det andet synspunkt, mon man så ikke ville sige til sig selv: her ligger tillægsbetænkningen den 4. maj på bordet, så går der en halv snes dage, så kommer de læger, der skal foretage indgrebene, og rejser en storm i bladene. En repræsentation for disse læger kommer ind i folketinget i tirsdags; det giver anledning til ændringer. Er det rimeligt, eller er det urimeligt, at disse ændringer, hvor vidtgående de er eller ikke er, kommer til behandling i de forskellige grupper, der skal tage stilling til dem, før man her i salen skal tage sit standpunkt? Er det rimeligt, eller er det urimeligt? Jeg forstår ikke, at nogen tør opretholde den forestilling, at det er rimeligt at behandle tingene, som man har gjort det her. Det er ingen bebrejdelse mod den højtærede formand.

(Kort bemærkning).

Viggo Stareke: Til det meget ærede medlem fru Kirsten Gloerfelt-Tarp vil jeg gerne sige, at hun ikke har anført eet eneste argument til fordel for, at en afgørelse af denne sag haster, at et par dage eller et par uger mere eller mindre spiller nogen rolle. Ikke et ord! Derimod foreligger der dette, at udvalgets behandling af denne sag er blevet forhindret, bl. a. af det ærede medlem, at den rolige, saglige diskussion af denne sag i udvalget er blevet forhindret, bl. a. af det ærede medlem, at mindretallets ret til at afgive en tillægsudtalelse til betænkningen er blevet forhindret, bl. a. af det ærede medlem, hvorefter sabotøren står op og anklager os andre for sabotage!

Formanden: Det ærede medlem hr. Aksel Møller har ordet for en kort bemærkning.

Aksel Møller: Jeg mener ikke, jeg har bedt om en kort bemærkning.

Formanden: Det ærede medlem har haft ordet een gang. Der er kun adgang til at få

ordet een gang under forhandlingen om ændringsforslag.

Aksel Møller: Det ærede medlem fru Kirsten Gloerfelt-Tarp gjorde en bemærkning, som jeg tror det i alles interesse ville være bedst at overhøre. Det er ikke sabotage, når venner af dette lovkompleks og disse ændringsforslag i øjeblikket er nødt til at indtage det standpunkt at måtte svare: stemmer ikke til ændringsforslagene og må overveje deres stilling med hensyn til den endelige afstemning om lovforslagene. Det er ikke sabotage, det er et spørgsmål om, når et stort mindretal her i tinget og dermed et stort tal af befolkningen ønsker sagen yderligere overvejet, da at sikre, at dette sker. Der findes ingen absolut nødvendighed, der gør, at ønsket ikke kan opfyldes. Den højtærede justitsminister gjorde en bemærkning om, at han gerne ville have enighed. Den højtærede justitsminister er i færd med at bringe sig i en situation, hvor han får mindre enighed om sit lovforslag, end han havde ved anden behandling. Jeg beder om, at man vil overveje dette og lade de stærke ord om sabotage og om, at det er fjender af forslaget, som taler om udsættelse, fare, og i den pause, som jeg håber kommer, inden vi skal tage endelig stilling ved tredje behandling, huske, at det er alvorligt, hvilken stilling man tager til kravet om udsættelse. Jeg har for mit eget vedkommende prøvet at finde ud af, hvad ændringsforslagene betyder. Jeg er nået til det resultat, at de er et fremskridt, men jeg mener ikke, at sagen er blevet forfatningsmæssigt og forretningsordensmæssigt rigtigt behandlet. Der står i forretningsordenens § 8, stk. 7, at når en sag, som skal til efterfølgende behandling i tinget, er færdigbehandlet i udvalget, afgiver dette en betænkning eller — hvis udvalget forud har afgivet betænkning om sagen, således som det er tilfældet i denne sag — tillægsbetænkning, der omdelles til tingets medlemmer. Jeg har forgæves søgt efter en sådan tillægsbetænkning på mit bord.

(Kort bemærkning).

Udvalgets ordfører (Nina Andersen): Når i den sidste ende af udvalgsforhandlingerne det hele kom til at ligge meget tæt

[Nina Andersen.]

på hinanden, skyldes det, skønt der fra udvalgsformandens side gennem hele perioden har været vist megen langmodighed overfor forhandlinger, overfor forespørgsler, overfor gentagne forgæves forsøg på at få ændringsforslagene drøftet i grupperne, at ændringsforslagene er blevet ved med at ligge. Gang på gang har man sagt: der er ikke tid i gruppemøderne. Der har hos nogle af udvalgets medlemmer været en levende fornemmelse af, at der manglede vilje til at få disse forslag behandlet.

Når vi derfor i den sidste ende har sagt, at tingene må ske nu, er det med disse erfaringer bag os. Det er rigtigt, at der ikke foreligger nogen tillægsbetænkning. Der blev på mødet i forgårs spurgt, om man ønskede at afgive en tillægsbetænkning. Der blev svaret nej, man ønskede ikke en tillægsbetænkning, man ønskede nyt møde. (*Viggo Starcke*: Det er ikke rigtigt!). Jo, det er rigtigt. Af den årsag foreligger der ikke nogen tillægsbetænkning.

(Kort bemærkning).

Ellen Poulsen: Jeg må bestemt protestere imod den ærede ordførers sidste bemærkning. Mindretallet fordrede i udvalgsrådet forleden dag, at man måtte have tid til at forelægge sin gruppe ændringsforslagene, før man kunne afgive en tillægsbetænkning. At fremstille det på det ærede medlems måde er en fordrejelse af, hvad der faktisk skete. Når det drejer sig om en så vigtig lov, må det dog være sagligt rigtigt, at man får alle hensyn draget frem. Jeg ved, at lægerne kom på et sent tidspunkt, og jeg ved også, at det var med nogen vanskelighed, lægerne i det hele kunne få foretræde for udvalget; det var travle folk, som efter et meget stærkt pres måtte tage herind til et sådant udvalgsråd.

Den højtærede minister udtalte før, at det var nyt for ham på det ganske specielle område, der her blev behandlet, at der var særlig fare ved at foretage en svangerskabsafbrydelse i den 16. uge. Viser det dog ikke, at de lovforslag, man nu vil vedtage, trænger til en yderligere behandling? Det drejer sig om en lov med alvorlige konsekvenser for så mange borgere, at de har krav på, at sagkundskaben virkelig bliver hørt, og at

vi ønsker dette, har man ikke lov til at betragte som sabotage, tværtimod. Man må betragte det som en ærlig vilje til ikke at ville sende en lov ud fra det høje folketing, før den virkelig er understøttet af saglighed på alle områder.

Formanden: Jeg gør opmærksom på, at meningen med behandlingen af ændringsforslag for sig og lovforslaget som helhed for sig er, at der skal foretages en saglig behandling af ændringsforslagene, medens de generelle spørgsmål henhører under den almindelige drøftelse af lovforslaget. Derfor er taletiden ved behandlingen af ændringsforslagene afsat, som den er, medens den lange taletid er afsat til den generelle behandling af lovforslaget.

Jeg gør endvidere opmærksom på, at der forestår en meget lang række korte bemærkninger, at der er begæret afbrydelse af mødet inden generaldebatten, og at der antagelig efter dette oplæg forestår en meget lang generaldebat. Jeg henstiller derfor endnu en gang, at man holder sig til forretningsordenen og kun foretager en saglig gennemgang af de foreliggende ændringsforslag.

(Kort bemærkning).

Viggo Starcke: Denne diskussion om ændringsforslagene drejer sig, såvidt jeg kan læse i forretningsordenen, både om ændringsforslagenes indhold og om deres skæbne og behandling i udvalget. Derfor vil jeg gerne til udvalgets ordfører, det ærede medlem fru Nina Andersen, i anledning af hendes udtalelser nu sige, at hun ikke kan have været i tvivl om, at partierne ønskede disse ændringsforslag forelagt for grupperne, og at det var mindretallets ønske at få en udtalelse fra udvalget. Den ærede ordfører kan overhovedet ikke have været i tvivl om det.

(Kort bemærkning).

Aksel Møller: Såvel den højtærede formand som talerne befinder sig jo i en vanskelig situation i dag. Jeg tillader mig at opfatte forretningsordenen således, at det også er tilladt at drøfte, hvorvidt forretningsordenens bestemmelser er opfyldt med hensyn til de ændringsforslag, der her er til behandling. Jeg henleder da opmærksom-

[**Aksel Møller.**]

heden på, at det næppe er rigtigt, når det hævdes, at man i et udvalg kan give afkald på at afgive en tillægsbetænkning. Således som jeg læser forretningsordenen, må jeg forstå den på den måde, at man, når man stiller ændringsforslag, også har pligt til at afgive en tillægsbetænkning. Denne tillægsbetænkning er ikke kommet i dette tilfælde, og allerede derfor kunne man nedlægge indsigelse imod, at lovforslagene, når så mange ønsker deres behandling udsat, behandles så hurtigt, som flertallet nu ønsker at gøre det.

Formanden: Jeg gør opmærksom på, at der på den trykte dagsorden står, at der foreligger tillægsbetænkninger på blad nr. 276 og 277. Hvorvidt udvalget ønsker at afgive tillægsbetænkning, må udvalget afgøre; det kan ikke afgøres her i salen.

(Kort bemærkning).

Vagn Bro: Må jeg blot rette en henvisning til den højtærede justitsminister. Den højtærede minister skal jo være og er vel repræsentant for den stringente tænkning. Den højtærede minister udtalte før, at hvis han havde ringeste udsigt til en øget tilslutning i dette høje ting, havde han intet at indvende imod en kortere udsættelse af vedtagelsen af lovforslagene. Jeg må opfatte udtalelserne fra formanden for det konservative folkeparti og fra dette partis ordfører som udtryk for, at den højtærede minister eventuelt vil kunne få yderligere tilslutning, og derfor forstår jeg ikke, at vi bliver ved at debattere sagen. Man bør give denne udsættelse.

(Kort bemærkning).

Aksel Møller: Denne sag er jo i virkeligheden en sag med perspektiver for fremtidig behandling af ændringsforslag, der stilles til tredje behandling af et lovforslag. Jeg gør opmærksom på, at i forretningsordenens § 8, stk. 7, hedder det:

„Når en sag, som skal til efterfølgende behandling i tinget, er færdigbehandlet i udvalget, afgiver dette en betænkning eller . . . tillægsbetænkning.“

Når der stilles ændringsforslag, er en sag

ikke færdigbehandlet, og den tillægsbetænkning, som vor dagsorden omtaler, er en tillægsbetænkning, som ikke tager hensyn til den omstændighed, at der senere har været afholdt udvalgs møder, hvorom formanden for udvalget og udvalget havde en pligt til at afgive en tillægsbetænkning.

Formanden: Må jeg gøre opmærksom på, at her i tinget foreligger der tillægsbetænkninger i overensstemmelse med forretningsordenens bestemmelser på fuldtud lovlig måde. Hvorvidt udvalget ønsker at afgive en omtrykt eller supplerende tillægsbetænkning, afgør udvalget selv; i dette forhold er udvalget suverænt, og det spørgsmål kan ikke behandles under denne sag.

(Kort bemærkning).

Udvalgets ordfører (Nina Andersen): Det er måske ikke helt klart, hvad en enkelt har sagt eller ikke har sagt i det udvalgs møde i onsdags, hvor man vel kan sige at gemytterne var temmelig oprevne. Men fast står det, at udvalgets formand har sagt: vi kan afgive en ekstra tillægsbetænkning i dag, hvis det ønskes. Der blev svaret: det ønsker vi ikke — hvorefter udvalgets formand sagde: så må det blive ministeren, der stiller ændringsforslag. Og således blev det altså.

(Kort bemærkning).

Kristen Amby: Jeg vil gerne gøre en kort bemærkning til den ærede ordfører for udvalget, fru Nina Andersen. Før påstod den ærede ordfører, at jeg balstyrisk simpelthen havde sagt: jeg vil ikke skrive tillægsbetænkning! Jeg har selv givet en fremstilling her, hvoraf det fremgår, at jeg ikke kunne være med til at skrive nogen tillægsbetænkning; og hvorfor? Fordi de ændringsforslag, det drejede sig om, først forelå for mig kl. 13³⁰ og ikke var blevet behandlet i min gruppe. Hvordan kan man så forlange, at jeg skal være med til at skrive tillægsbetænkning? Og det var jo åbenbart nødvendigt at få det gjort den dag; man kunne altså ikke vente med det til næste dag. Skal det virkelig anvendes imod mig, at jeg har sagt: jeg kan og vil ikke være med til at skrive en tillægsbetænkning, når jeg ikke har forelagt

[Kristen Amby.]

ændringsforslag af så væsentlig karakter som disse for min gruppe? Det synes jeg ikke der er nogen forstand i.

(Kort bemærkning).

Erna Sørensen: I anledning af udvalgsordførerenes udtalelse vil jeg gerne gøre opmærksom på, at jeg ikke har fået nogen forespørgsel om, hvorvidt der skulle skrives tillægsbetænkning. Efter den måde, hvorpå mødet opløstes, var det min opfattelse, at vi skulle mødes senere. Den følgende dag bad jeg udvalgets formand om et møde, men dette blev mig nægtet.

Formanden: Jeg gør opmærksom på, at der ikke kan diskuteres forretningsordenen i dette møde.

(Kort bemærkning).

Henry Christensen: Ved lovforslagets anden behandling stemte jeg og flere af min gruppes medlemmer, bl. a. de ærede medlemmer hr. Frode Carstensen, hr. Jens Chr. Christensen og hr. N. Chr. Christensen, for så vidt angår svangerskabslovforslaget, for de ændringsforslag, der var stillet, og for flertallets affattelse af lovforslagene om svangerskabsafbrydelse og mødrehjælpsinstitutioner. Det gjorde vi udfra vor saglige vurdering, og fordi vi mente, at den opfattelse, som flertallet i det høje ting havde, var rigtig. Vi var i modstrid med flertallet i vor egen gruppe, men alligevel fulgte vi flertallet i det høje ting.

Siden sagen var til anden behandling, er bl. a. de ændringsforslag, der i øjeblikket drøftes, kommet frem. Disse ændringsforslag synes os — ligesom tilfældet var med det ærede medlem hr. Aksel Møller — at betyde en forbedring af lovforslagene; men det forekommer os, at der fra mindretallets side er fremført meget stærke argumenter for, at disse ændringsforslag ikke er blevet tilstrækkelig grundigt overvejet og behandlet, bl. a. efter at de er blevet udformet. Vi synes derfor, det er urimeligt og urigtigt, at flertallet vil fremtvinge en afgørelse på et tidspunkt, da en grundig gennemgang ikke har fundet sted. Det forekommer os at være en arrogant optræden af flertallet, og vi kan derfor for vort vedkommende ikke tage

noget medansvar for lovforslagenes vedtagelse, til trods for at vi har den samme opfattelse, som flertallet har givet udtryk for med hensyn til de almene principper.

Hvis der ikke gives mulighed for, at disse ændringsforslag kan blive færdigbehandlet i overensstemmelse med de ønsker, mindretallet nærer, og hvis flertallet oprettholder sit standpunkt i denne henseende, må konsekvensen blive, at det flertal, regeringen har haft for sine lovforslag, bliver mindre, end det ellers ville blive; så vil det efter vor opfattelse også være urigtigt at tage standpunkt til lovforslagene ved tredje behandling.

(Kort bemærkning).

Viggo Stareke: Både fra venstre, fra det konservative folkeparti og fra min side blev der til udvalgets formand rettet anmodning om et nyt møde, hvor der kunne afgives et tillæg til betænkningen, sådan som det er hjemlet i forretningsordenen. Dette blev os nægtet, såvidt jeg forstår, efter at det ærede medlem hr. Kaj Andresen som formand for udvalget havde forhandlet med den tidligere formand for svangerskabskommissionen, det ærede medlem fru Edel Saunte, og med de to ministre. Det må betragtes som en ejendommelig situation, at en udvalgsformand forhindrer, at udvalget gør sit arbejde færdigt i henseende til at udtale sig om stillede ændringsforslag. Ansvarret må lægges på det ærede medlem hr. Kaj Andresen som formand for udvalget.

Hermed sluttede forhandlingen om ændringsforslagene.

Man foretog først afstemning over de tilforslag til lov om foranstaltninger i anledning af svangerskab m. v. stillede ændringsforslag.

Ændringsforslag nr. 1

vedtoges enstemmigt med 98 stemmer; 64 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ændringsforslag nr. 2

vedtoges enstemmigt med 97 stemmer; 65 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Man foretog derpå afstemning over det til forslag til lov om mødrehjælpsinstitutioner stillede ændringsforslag.

Ændringsforslaget

vedtoges enstemmigt med 97 stemmer; 63 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Da der er ønsket udsættelse af mødet mellem ændringsforslagenes behandling og behandlingen af lovforslagene som helhed, skal jeg afbryde forhandlingen og udsætte mødet til kl. 11³⁵.

Mødet udsat kl. 11⁴⁰.

Mødet genoptaget kl. 11³⁵.

Formanden: Da de igangværende gruppe-møder ikke er afsluttet, skal jeg udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 14.

Mødet udsat kl. 11³⁶.

Mødet genoptaget kl. 14.

Forhandlingen genoptoges.

Lovforslagene som helhed sattes til forhandling.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Det ærede medlem hr. Aksel Møller rettede i formiddags en meget indtrængende henstilling til flertallet her i salen om at standse behandlingen af de to foreliggende lovforslag. Det ærede medlem henstillede, at lovforslagene blev vist tilbage til udvalget til yderligere undersøgelse og drøftelse. Det ærede medlem motiverede sin henstilling med, at han — og jeg forstod også andre indenfor det konservative folkeparti, som var tilhængere af lovforslagenes saglige indhold — måtte se sig foranlediget til, således

som sagen havde udviklet sig, at tage deres standpunkt op til revision i lys af den behandling, sagen havde fået. Jeg forstod det ærede medlem således, at han mente, der var sket formelle og reelle fejl ved sagens behandling. Jeg har ikke haft den ære at være medlem af det udvalg, der har behandlet disse lovforslag, men forsåvidt angår den andel, den højtærede socialminister og jeg har haft i sagen, finder jeg anledning til at sige følgende:

Vi blev tilkaldt til et samråd om tirsdagen, hvor vi efter en drøftelse med udvalgets medlemmer formulerede 3 ændringsforslag, og det blev en klar aftale, at disse ændringsforslag dagen efter skulle forelægges i grupperne.

Jeg gik tilbage til justitsministeriet og foretog sammen med embedsmændene dér den endelige udformning af vore to ændringsforslag, som derefter øjeblikkelig blev duplikeret og sendt over til folketingssekretariatet og uddelt samme dag.

Den højtærede socialministers ændringsforslag forelå skriftligt formuleret straks næste formiddag, og medlemmerne af udvalget kunne have det i hænde kl. 10 formiddag. At det ærede medlem hr. Kristen Amby ikke har haft det, må have sin særlige forklaring.

Jeg må blankt afvise, at der har været tale om reelle eller formelle fejl ved denne sags behandling, og jeg finder det helt urimeligt, at man i denne forbindelse rejser spørgsmålet om, hvorvidt vi fra mit partis eller regeringens side skulle have vist despekt overfor forfatningens ånd eller bogstav.

Imidlertid understregede jeg i de bemærkninger, jeg gjorde i formiddags, den vægt, jeg for mit vedkommende må lægge på, at disse lovforslag får den bredest mulige tilslutning, og selvom det er vanskeligt for mig at forstå den motivering, det ærede medlem hr. Aksel Møller har givet, at han vil lade taktiske overvejelser besejre det, han anser for saglig rigtigt — selvom denne motivering altså er mig uforståelig, vil jeg vise den imødekommenhed overfor det ærede medlem at foreslå, at forhandlingen om disse lovforslag afbrydes.

Jeg gør det under den bestemte forudsætning — og det lægger jeg megen vægt på — at det ærede medlem forstår, at jeg regner med, at han, i det omfang det er ham muligt,

[Justitsministeren.]

medvirker til, at den kommende forhandling i udvalget bliver præget af mere loyalitet, end tilfældet hidtil har været.

Jeg skal tillade mig på den højtærede socialministers og egne vegne at foreslå, at lovforslagenes behandling standses, og at de henvises til fornyet udvalgsbehandling.

Formanden: Der er nu stillet forslag om, at forhandlingen standses, og at lovforslagene henvises til fornyet udvalgsbehandling.

Der vil være at foretage afstemning om dette forslag.

Forslaget om forhandlingens standsning og om, at lovforslagene henvises til fornyet udvalgsbehandling,

vedtoges med 147 stemmer mod 7.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredie behandling af forslag til lov om fritagelse for ejendomsskyld til staten af visse ejendomme.

(Anden behandling findes i tidenden sp. 4750).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 153 stemmer.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredie behandling af forslag til lov om midlertidigt løntillæg m. v. til statens tjenestemænd m. fl.

(Anden behandling findes i tidenden sp. 4751).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges med 151 stemmer mod 1.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Tredie behandling af forslag til lov om tillægsbevilling for finansåret fra 1. april 1955 til 31. marts 1956.

(Anden behandling findes i tidenden sp. 4710).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Udvalgets ordfører (Thestrup): På finansudvalgets vegne skal jeg indstille, at forslag til lov om tillægsbevilling for finansåret fra 1. april 1955 til 31. marts 1956 vedtages uden ændring i den skikkelse, det har fået ved anden behandling.

Efter indregningen af ændringsforslagene i lovforslaget kan der opstilles følgende oversigt over driftsregnskabet for det pågældende finansår: indtægterne er efter finansloven ca. 4 675 mill. kr., efter forslaget til tillægsbevillingslov ca. 15,8 mill. kr. og efter ændringsforslagene ca. 15 mill. kr. — eller ialt ca. 4 706 mill. kr. Udgifterne er efter finansloven ca. 4 045 mill. kr., efter forslaget til tillægsbevillingslov ca. 88 mill. kr. og efter ændringsforslagene ca. 67,7 mill. kr. — eller ialt 4 201 mill. kr. Der fremkommer således et overskud på ca. 505 mill. kr. eller, nøjagtigt, på 505 537 311 kr.

Finansministeren (Kampmann): Uden at lægge op til en større økonomisk drøftelse finder jeg det rimeligt her ved tredie behandlingen af tillægsbevillingslovforslaget kort at sammenfatte den statsfinansielle situation og den samfundsøkonomiske baggrund.

Efter tillægsbevillingslovens vedtagelse bliver det samlede resultat for det finansår, der sluttede den 31. marts 1956, et overskud